

Tedaj je stopil Francek izza materinskega krila in se stisnil k nji in pogledal ob nji navzgor ... Obedve roki je tiščal v hlačnih žepih:

«Če bo oče umrl, bom pa jaz ^{II} sezidal hišo!»

Nežika je zavekala:

«Saj ata ne bo umrl!»

«Pa če bo ...» — je odgovoril Francek moško.

Oče je iztegnil roko k sinu, ki je položil svojo desnico vanjo ...

Še enkrat je odprl umirajoči svoje oči — z blaženim pogledom je ošnil svojega naslednika — in jih zatisnil — in izdihnil ...

Zdavnok krajgheci v tinerocjem popisal zvestega zdravnikai: kaj so mu menda vzeli poprej podobno mesto? paboda je kapa v jama. tudi ve rablyivih nenavadnic

Václav Burian:

Otakar Březina.

Pat: 25/5923

I.

Kakor bi stopil iz gotske katedrale z bogatimi vitražami v visokih oknih, z lepimi slikami biblijskih in krščanskih alegorij na globokoobokanem stropu in z monumentalnimi skulpturami trpečih svetnikov na oltarjih; iz katedrale, poplavljene z vonjem nežnega kadila in s svetlobo številnih dolgih sveč, v kateri belooblečeni duhovnik služi slovesno mašo in človeški rod pobožno klečeč tiho šepeta svoje molitve, dočim mogočne orgle igrajo in igrajo: včasih meditujoče preludije, včasih sferične andante, včasih himnične impromptu ...

Približno tak vtis imaš pri čitanju Březinove poezije. Kakšna elektrizujoča sila, kakšna moč sanjanja, drgetanja barv, kakšen priliv tonov! Tak se ti je javil Březina že v prvi svoji zbirki in tak — toda tekom svojega razvoja še duhovitejši in kompliciranjši — se ti javlja tudi v ostalih svojih delih.

Otakar Březina je kontemplativen lirski mistik, pesnik-filozof čudovite forme, polne melodične glasbe, divnih in bogatih slik ter prekrasnih oblik in barv. Takega smo ga spoznali že nekako pred pet in dvajsetimi leti, ko je iznenadil ves češki literarni svet s svojim prvim pesniškim delom «Tajemné dálky» (Tajinstvene daljave). Takrat je presenetil ne samo s svojo ekskvizitno formo, temveč tudi z globokimi mislimi, v čemer se je takoj dal slutiti resničen pesnik ter dozorel umetnik. Pokazal se je nenadoma kot bleščeč meteor¹ in vzbudil začudenje in navdušenje zlasti med Češko moderno, ki se je prav v tej dobi porajala

¹ F. V. Krejčí, Český mystik a symbolista, Rozhledy 1895.

in ki je imela v časopisu «Moderní revue» svoj glavni organ. Ni čuda torej, da so o njem pisali kakor o nekem magu in za-
klinjavcu življenja,² kateri je v svoji moravski osamljenosti
ustvaril delo najvišjih umetniških in kulturnih vrednot.

V prvi svoji zbirki «Tajinstvene daljave», ki je izšla leta 1895.,
se je pokazal Březina kot lirski pesimist, ki do samih korenin
preživlja in analizira osebno trpljenje.³ Realni svet ga rani, živ-
ljenje ga tišči. Trda pota življenja ga odbijajo, da beži od njega.
Zato zapušča zemljo in njeno žalostno lepoto, ki jo je bolj spo-
znaval v snu nego v resnici, in odhaja k mističnim daljavam fikcij
in snov. — Z bolestjo in s smrtjo se odrešuje iz zemskih temnic.
Njegova duša, sproščena telesnosti, dehtivo prisluškuje tajin-
stvenim glasovom večnosti, ki jo napolnjujejo s tragičnimi ne-
rešenimi vprašanji: je-li to konec? ali začetek novega življenja?
In tu se odvarja pred pesnikom misterij kozmosa: vse neskončno
vsemirje dobiva v njegovem očesu drugo podobo. Njegova usta
šepetajo molitev: pesnik hoče objeti in spoznati vse, kar se rodi,
živi in umira, ves večni tok preteklega, sedanjega in še nerojenega
življenja. S svojo magično silo ga hoče preliti v svojo dušo, da
bi rešil zmisel življenja samega.⁴

To je vsebina misli v njegovi prvi zbirki. Pesnik se trudi
zajeti življenje sub specie aeternitatis, zgrabiti to, kar je od vekov
neizpremenljivo kot temelj življenja in vsemira. Na realni svet
reagira ne samo z intelektom, temveč tudi s čuti, organiziranimi
finejše in kompliciranejše, nego je to bilo pri starejši generaciji.
Ta realni svet mu je samo simbol drugega duhovnega sveta, ki
se skriva za svetom posameznih pojavov. In tako je postal Bře-
zina glavni utemeljitelj češkega simbolizma, ki se je istotako,
kakor v zapadni Evropi, tudi v češki književnosti javljal kot
reakcija proti racijonalističnemu realizmu in formalističnemu
romantizmu. —

V tej dobi, izza sedemdesetih let preteklega stoletja, se v češki
književnosti hitro menjavajo literarne smeri. Jedva se je pojavila
ena in se še ni popolnoma razvila, že se je spet oglašala druga,
tako da so v devetdesetih letih bile druga poleg druge štiri pes-
niške šole, katere so se sicer odločno borile med seboj, četudi so
se medsebojno dopolnjevale.

Tako se je že izza sedemdesetih let razvijal in v umotvorih
Jaroslava Vrchlickega dosegal svoj najvišji višek kozmopolitični

² F. V. Krejčí, Český mystik a symbolista, Rozhledy 1895.

³ Novák-Novák, Přehledné dějiny české literatury, 3. vyd. str. 600.

⁴ Jiří Karásek ze Lvovic, Pestrá knihovna, č. 26, Predgovor.

romantizem, ki je bil reakcija proti stari rodoljubni poeziji s Svat. Čechom na čelu. Proti tema dvema smerema pa se je jel porajati že v osemdesetih letih zlasti pod vplivom ruskih realistov novodobni češki realizem, ki je hotel biti kritična revizija vsega minulega in sedanjega češkega življenja v politiki, kulturi ter umetnosti. V poeziji je reševal ta novi realizem stvarnost in sodobnost hkratu, in kër se je rad pečal s perečimi vprašanji modernega življenja, je imel tudi močno socialno noto. Njegova metoda je bila anatomsko in analitična, v formi pa je poudarjal enostavnost umetniških sredstev. Predstavnik tega češkega pesniškega realizma je postal v devetdesetih letih pesnik I. S. Machar, nekaj let starejši sodobnik Březine. Toda ta literarni realizem je v kratkem postajal bolj in bolj znanstven nego umetniški ter je pogosto ostajal preveč na površju. Ni čuda torej, da se je proti njemu kmalu pojavila nova reakcija v simbolizmu in dekadentstvu, ki sta pod vplivom zlasti francoske umetnosti spet poudarjala zahtevo forme in notranjosti. Ta nova simbolistična umetnost si je postavila nove višje cilje: v realnem svetu in vsakdanjem življenju hoče s pomočjo intuicije prodreti prav do korenin bitja, hoče v svetu realnih pojavov objeti to, kar se v njih neizpremenljivo skriva kot odmev večnosti. Namesto realnih pojavov išče tipe in ideje, namesto življenja — njega simbol in sintezo. Njeni novi dovzetnosti je bilo treba tudi novih izraznih sredstev; ni ji več zadostoval niti patetični in stalni verz Vrchlickega formalizma niti enostavna in preprosta poetika Macharjevega realizma. Impresionistično ubrana si je torej ustvarila tudi svoj osebni stil: predvsem je oprostila verz retorske teže in kričevega kolorita in ga popolnoma prilagodila plastiki dejanja in melodiji pesniškega vtisa. Zlasti je poudarila vrednost zvoka, barve in pojma v besedi. Ta tip simbolistične umetnosti je v češki književnosti utelešen zlasti v umotvorih Otakarja Březine in Antona Sove.

Otakar Březina se je takoj v prvi svoji zbirki pokazal za pesniškega predstavnika te nove smeri v češki poeziji. V njej je sicer večinoma še ostal pri stalnem, pravilnem ritmu in njegova zunanja forma je še strogo akademska strofična forma, ki jo je že pred tem iznegovala romantična poetika Vrchlickega, toda njegov stih je že poln novih nenavadnih metafor, prekrasnih oblik in barv, prelestnih rim in melodične godbe, kar vse je v popolnem soglasju z globoko vsebino in dejanjem njegovih ekstaz in halucinacij.

Še v svoji drugi zbirki «Svítání na západě» (Svitanje na zapadu), ki je izšla leta 1896., se Březina spočetka oprijemlje te

čvrste strofične forme. Toda njegove metafore so že postale smelejše in napram njegovi prejšnji impresionistični in subjektivni dovzetnosti je zavladal v njegovih pesmih objektivni značaj. In zaradi tega se je tudi izpremenil njegov stalni ritem in postal svobodnejši: pesnik, ki je sam postajal sigurnejši, je razbil svojo prejšnjo strofično, preveč akademsko obliko in porabil prosti verz, čigar formo mu diktira arhitektonika razvijajočega se dejanja, da bi s tem še sugestivneje izrazil svojo idejo-vodiljo, nakazano že v prvi zbirki, idejo o odrešiteljski moči bolečine in smrti.

Pesnik začenja smatrati boleost za pot, ki ga vodi k doumevanju tajne. Ker mu je bila usojena tragika nežitega življenja (posledica tajinstvene podedovane krivde), si išče nagrade v kontemplaciji vsemirskih tajnosti, v katerih kraljestvo ga baš vodi njegova boleost, ki je bila že od vekov prisotna v življenju njegovih prednikov in ki mu je določila njegovo pot. V svoji boleosti se često obrača na Boga, Brezimnega, stvaritelja in daritelja boleosti in smrti. Ta njegov Bog, najvišja sinteza, je blizu ali eno z bogom panteistov. — Kontemplacija o smrti ga še včasih polni z grozo. Toda končno se vendarle jame zavedati svojega transcendentalnega cilja, ki mu žrtvuje zemljo in svojo osebno srečo.⁵ Misel na smrt ga torej ne plaši več. S smrtjo se mu odvarja novo življenje, nov svet idej, svet transcendentalnega. Smrt, «angel žetve», odpravlja izbrance, drugim pa «poje o težkem in neprekinjenem delu na večnih poljanah».

Tako se je pesnik osvobodil od svojih boleosti in tug ter od svoje osamljenosti in tako je premagal svoj pesimizem iz prve zbirke. Ko se je odrekel vsej zemski eksistenci, je opustil tudi svojo prejšnjo analitično metodo in subjektivno stališče ter dospel tekom svojega težkega razvoja k mističnemu nazoru, k idejnemu simbolizmu.

Zbirka «Větry od pólů» (Vetri od polov), ki je izšla leta 1897., pomeni vrhunec te poezije. Še dalje, nego v prejšnjih zbirkah, se je pesnik odvrnil od vsega realnega. Čim najgloblje se potaplja s svojo notranjo silo v najskrivnostnejše kote duše in ustvarja v zanosnih himnah cel nov sistem mistike, ki preko vseh tradicionalnih prvkov staroveških in krščanskih znanosti vre iz modernega prirodoslovnega monizma;⁶ poedinčeva duša in duša vesoljstva, posamezno življenje in sožitje vesoljnega stvarstva — vse

⁵ Novák-Novák, Přehledné dějiny české literatury, 3. vyd. str. 600.

⁶ Novák-Novák, Přehledné dějiny české literatury, 3. vyd. str. 600.

to je združeno v eni sami nerazdeljivi celoti, v kateri je vse en sam pojav, ena sama ideja. Vsled tega mu konkretna zemlja, zla materija in nemirna sodobnost tonejo v mistični večnosti.

Tukaj se je pokazal Březina pesnika velikopotezne sinteze; tu se je lotil zedinjenja in osredotočenja svojih idej. Svoje prejšnje dualistično pojmovanje sveta je nadvladal s centralno idejo o notranjem edinstvu vesoljnega stvarstva, vsega dogajanja in mišljenja; z ljubeznijo do vesoljnega stvarstva se je odrešil čuvstva skrivnostne podedovane krivde; v kozmičnem bratstvu stvari in sorodnih duhov je našel povračilo za grozo osamljenosti; družabno bedo je premagal z vero v neprekinjeni nravni razvoj človeštva; napore in bolečine poedincev je vtopil v harmoniji vseмира; vso človeško boleost je premagal z vero v umetnost in njeno odrešiteljsko moč.

Zbirka «Vetri od polov» je ena sama sinfonija mističnega optimizma. Njeni religiozni vsebini odgovarja tudi njen himnični slog liturgijskega in bogoslužnega značaja: zato ima cela vrsta pesmi obliko molitev ali prerokovanj, psalmov in ditirambov. Smelemu poletu pesniške misli, njeni plastiki in dinamiki je prilagodil umetnik Březina tudi svojo formo: prosti ritem stihov, ki so često popolnoma nerimani, ter strofično zgradbo. Vsebina in forma sta v njej v popolnem skladu: vse je na svojem preizkušenem mestu, nič ni podrejenega, vse ima svoj posebni in celokupni zgradbi odgovarjajoči odnošaj. Razen tega se je v njej pesnik pokazal absolutnega umetnika.

Tako iznegovani pesniški in umetniški značaj si je Březina ohranil tudi v svojih poslednjih dveh zbirkah. V zbirki «Stavitelě chrámu» (Stavitelji hrama), ki je sledila tretji zbirki po dveh letih (1899), je spet obrnil svoj pogled proti zemlji: z vrtoglavih višin kozmosa spet prisluškuje glasovom zle snovi in skeptične sodobnosti. Toda pesnik se ne peča več s svojo lastno boljo, temveč je objet od kolektivne boleosti: bol posameznika se mu raztaplja v tugi vesoljstva. Zato postavlja predse človeštvo v zaključenih skupinah: sanjarske samotarje, živeče v popolni slogi s narodo; delavce civilizacije, katerim je delo največje razkošje; ohole posameznike = silnike: učenjake, trgovce in oblastnike; prekrasne in zagonetne ženske, obetajoče strasti; potem prihajajo «milijoni razdedinjenih», ki jim predvsem velja njegova ljubezen; med temi korakajo stavitelji hramov, to so pesniki in učitelji človeštva, ki so graditelji bodočega boljšega sveta: boleost in delo smatrajo za odrešitev od tajnostne podedovane krivde; njih razmerje do žene je vse čisto: oni gledajo v nji mater in sestro;

njih poslanstvo velja tisočim trpečih, ki jih je treba najeti za zgradbo hiše božje; da bi mogli to delo vršiti, jim je odrečena vsa zemska radost.

Pesnik, obrnivši svoj pogled proti zemlji, je spet občutil grozo pred mračno eksistenco zemskega življenja, čigar težo je heroično vzel nase, da bi vsemu stvarstvu pokazal pot v mistično domovino duš. V epilogu knjige pozdravlja zemeljsko pomlad, ki je zanj simbol duhovne pomladi, t. j. življenja, ki kot reka spe v morje luči, kjer človeka pričakuje gotovo osvobojenje. In tako je preko vseh temin in ožin zemskega življenja ostal pesnik zvest svoji ideji evolucijskega optimizma, ki jo je še dovršenejše izrazil v zadnji svoji zbirki «Ruce», ki je izšla leta 1901.

V tej nam spet zazvene vse pozitivne vrednote njegove mistike.⁷ V njej je čim najjasneje izražena njegova optimistična vera v zmago človeka nad snovjo in v uresničenje veličastne vsečloveške solidarnosti. Simbol tega kozmičnega bratstva je zanj tajinstvena veriga vidnih in nevidnih rok, ki drgetajo v bratski ljubezni, pričakujoč prihoda svetlega novega človeka. In v tem pričakovanju «je sladko živeti».

(Konec prihodnjič.)

Dr. Iv. Lah:

(Konec.)

Nazori o poklicu slovanstva.

Holeček je spoznal, da je slovanstvo preživelo svojo romantično dobo, da je stopilo v fazo realizma in da je prišel čas poglobljanja, ko moremo in moramo pogledati globoko v svojo notranjost. Tako je nastala njegova «Narodna modrost», to je nekaka narodna psihologija, ki naj nam razkrije tajnosti našega skupnega sveta, da bomo tem lažje razumeli svoje dejanje in nehanje.

Holeček pravi:

«Čim dalje bolj jasno mi je postajalo, kako ogromna duševna razlika je med Slovani in njih najbližjimi sosedi, Nemci. Ta razlika se sicer tekom časa pri slabšem in popustljivejšem od obeh sosedov zmanjša, vendar ne izgine niti pri najmočnejši rji: očistite rjo in prvotna barva se bo pokazala v svoji prvotni čistosti. Spoznavati te narodne posebnosti je zdaj naša prva dolžnost... Počasi je rastla pred menoj cela vrsta narodov, katerih narodno modrost sem spoznaval, da bi spoznal narodno češko modrost in tako so se mi pred očmi razkrivale razlike in podobnosti med

⁷ Novák-Novák, Přehledné dějiny české literatury, 3. vyd. str. 601.

Václav Burian:

(Konec.)

Otakar Březina.

Taka je vsebina Březinove poezije. Ni to svet konkretnih pojavov, ki jih vsak dan gledamo, temveč drug abstraktni svet, ki si ga je pesnik sam ustvaril. Njegova duša in duša vsemira, vsako posamezno življenje in sožitje vesoljstva — to vse je združeno v eni sami nerazdvojni celoti. To je velikopotezna sinteza, kozmična harmonija časnega in večnega, snovi in duše, človeka in usode.⁸ Njegov misticizem ni religiozen v zmislu kakega pozitivnega verstva. Ni to niti misticizem v srednjeveškem pomenu te besede. Je to bolj ideologija, ki vsebuje elemente ne samo staroveških, temveč tudi modernih empiričnih ved. Poleg tega je tudi nujno razumevati njegov pojem boga, ki je «saliven od detajla i skupina, svjetla i sjenâ, krika i šutnje, glazbe i boje, ritma, tona i mirisa».⁹ Tako nedoločen in neoseben je ta njegov bog. Lahko ga razumemo v pomenu misterija ali vsemira.¹⁰

Najsi se je Březina odvrnil od vsega realnega, najsi je odklonil površno ocenjevanje vsakdanjega življenja, se vendar razodeva kot velik poznavalec resničnosti, ker je sam čisto racionalnega, pozitivnega in objektivnega duha.¹¹ Vse v njegovi poeziji je natančno preiščeno in skonstruirano, tako da je vsak detajl na svojem, njemu nujno določenem mestu. Březina je tudi ironičen duh,¹² t. j. v ostrih kontrastih presojač talent: višino poleta meri z globino padca, intenzivnost luči z globino sence, vrednoto dobrega z vsebino zlega. To vse povzroča v njegovem miselnem in čutnem svetu neko ravnotežje, v katerem ga ne more motiti niti najkritičnejše opazovanje zemskega življenja niti analiza skeptične sodobnosti. Iz tega notranjega ravnotežja vre tudi njegova sigurnost zunanjih formalnih kombinacij ter arhitekture stiha, v kateri ni nič dekorativnega.

V ozki zvezi z vsem tem je tudi razumeti njegovo posebno naklonjenost do znanstvene terminologije; njegove besede, simboli in metafore so vzete pogosto iz fizike, kemije, astronomije in fizijologije. Toda v njegovih stihih so tudi izrazi in slike iz obrti

⁸ Jiří Karásek ze Lvovic, Pestrá knihovna, č. 26, Predgovor str. 9, 11.

⁹ Savremenik I., str. 462. (Milan Vrbanić, Mistika Ot. Březine.)

¹⁰ Jiří Karásek ze Lvovic, Pestrá knihovna, č. 26, Predgovor str. 9, 11.

¹¹ Jiří Karásek ze Lvovic, Impressionisté a ironikové, 1903.

¹² Josef Staněk, Jaroslav Durych, Otakar Březina, 1913, str. 100.

in tehnike. Pesnik in učenjak sta Březini isto, zakaj obema gre za to — prodreti tajni vsemira prav do korenin.

Najsi bi utegnil zaslediti v njegovi poeziji odmev filozofskih in estetičnih zahtev svetovne zapadnoevropske poezije in filozofije, si je Březina vendarle ohranil svoje individualno pojmovanje in svoj osebni umetniški izraz. Najsi sta nanj vplivala velika sintetika življenja Shelley in Malarmé, najsi ima dovolj sorodnega z Whitmanom, Verhaerenom, Maeterlinckom in Nietzschejem, se vendar bolj razlikuje od njih nego jim nalikuje. Tako je n. pr. pojmlil trdo aristokratsko Nietzschejevo idejo o silnem nadčloveku čisto slovansko, to je demokratsko, ker poje za vse siromašne ljudi širnega sveta, ki jih namerava vzgojiti v višjega, poduševljenejšega človeka. Tem razdedinjenim velja predvsem njegova vélika ljubezen. Zato vsebujeta tudi njegov altruizem in njegova ideja kozmičnega bratstva globoko socialno noto in se lahko transkribirata čisto na socialistične teorije. Toda, bodisi da je njegova površina povsem moderna in internacionalna, mu je vendar treba iskati jedra v stari češki tradiciji J. A. Komenského, Petra Chelčického in Tomaša Štítneha,¹³ v njihovem versko-nravstvenem pacifizmu. Njegovo jedro je torej čisto češko in slovansko. V njegovi poeziji ni težko najti obilo markantnih dokazov za to. Genetično pa ga je v češki književnosti postaviti po boku mističnemu patetiku Juliju Zeyerju, preko katerega sega s svojimi koleni tja do renesančnega lirika Karla Hynka Máche.¹⁴

Otakar Březina je samoroden pojav, in to ne samo v češki, temveč tudi v svetovni literaturi. Njegovo pesniško delo je iz cela zgradba, v kateri je čim najosebneje izrazil svoj svetovni in umetniški nazor. Njegove pesmi so vizijonarski razgovori duše o misteriju vsemira; himne so v proslavo harmoničnega reda v neizmernem kozmosu, ki s silo ljubezni, hrepenenja in trpljenja združuje milijone duš v edinstvo duhovnega bratstva. In za ta cilj je po njegovem mnenju nujno potrebno človeško notranje očiščenje.

Njegova poezija deluje z nenavadno sugestivnostjo. Njene velikopotezne metafizične vizije, njeno bogastvo barv, oblik in godbe, njena arhitektura in dinamika dejanja, vse to kaže pesnika in umetnika absolutnih vrednot.

¹³ Ta moment je zlasti poudaril P. Selver v svoji studiji «Ot. Březina. A study in czech literature». Oxford, 1921.

¹⁴ Miloš Marten, Akkord. Praha 1916.

II.

S tem nepreglednim, miselnim in formalnim bogastvom njegove poezije se ti v velikem kontrastu razodeva človeški pojav Březine, človeka, ki ga je življenje postavilo v najvsakdajnejšo vsakdanjost.¹⁵ Narodil se je leta 1868. v Počatkah, majhnem mestecu na južnem Češkem, na južnovzhodni strani Tabora, v deželi, kjer si mora človek v potu svojega obraza pridobivati svoj vsakdanji kruh, v domovini stare češke reformacije, katere duh še po stoletjih veje iz vseh kotov te zamišljene zemlje — kot sin revnega, toda nadarjenega čevljarja, in tihe, pobožne matere, ki je po besedah pesnika samega iskala in našla edino uteho v božji hiši in v obljubah svoje vere. Po očetu je torej podedoval svojo visoko inteligenco, po materi pa svojo melanholijo in hrepenenje po doumetju kozmičnih tajnosti. Že v svojem detinstvu je spoznal težke življenske razmere, ki so se še poslabšale, ko je prišel kot siromašen dijak na realko v Telč na Moravskem. Že tedaj se je torej v njem vzbudilo njegovo silno in iskreno sočutje s trpečimi. Na realki v Telči se je marljivo bavil z risanjem, v čemer je kazal posebno nadarjenost. V tem je tudi treba iskati vira slikovite in oblikovne bujnosti v njegovi poeziji.¹⁶ V zadnjih letih svojega šolanja v Telči je tudi začel pisati pesmi pod psevdonimom Václav Danšovský. Ti poizkusi kažejo mladega začetnika kot epskega pesnika iz šole Sv. Čecha.¹⁷ Po maturi leta 1887. je postal učitelj, najprej na osnovni šoli v Jinošovu, potem leta 1894. na meščanski šoli v Novi Říši na Moravskem, kjer je ostal do leta 1901., nakar je odšel na meščansko šolo v Jaroměřicah (tudi na Moravskem), kjer še do danes živi v popolnem zatišju.

Březinovo bivanje v Novi Říši (od leta 1894. do 1901.) je velikega pomena za njegovo literarno delavnost. Teh sedem let, preživljenih v neprestanem materijalnem pomanjkanju ter v mučnem, izmoggavajočem ga šolskem opravilu, vendar ni bilo zanj izgubljenih, ker je tu pesnik dozorel in dorastel do svojega umetniškega viška, ker se mu je tu porodilo vseh petero pesniških zbornikov, o katerih smo govorili. Teh sedem let pomeni zanj

¹⁵ Ob priliki Březinove petdesetletnice je priobčil Em. Chalupný v časniku «Zlatá Praha» l. 1918. bogat življenjepišni material o Březini, ki je bil tukaj porabljen. Razen tega glej istega avtorja studijo v časopisu «Přehled», VI, str. 855. (Tvůrce a hrdina.)

¹⁶ Nový Život 1896, II, str. 41. (Sig. Bouška, Otakar Březina.)

¹⁷ Na prve Březinove pesniške poizkuse je opozoril Mil. Hýsek v časopisu «Lumír» 1909 (37. letnik), str. 150.

veliko nadčloveško delo. Tu se je pesnik posvetil še intenzivneje svoji samoizobrazbi: dopolnil in poglobil je svoje znanje v najrazličnejših panogah znanosti, zlasti kemije, fizike, astronomije in geologije; proučeval je ves sistem nemške filozofije, izmed katere so zlasti nanj vplivali Schopenhauer, Fichte in Nietzsche; proučeval je tudi moderno umetnost francoskih pesnikov (Malar méja, Verlaina, Maeterlincka), angleških (Shelleyja, Wordswortha, Whitmana) ter poljskih Slowackega in Przybyszewskega. Razen tega je marljivo pisal lastne pesmi, ki jih je priobčeval v časopisu «Vesna», ki je izhajal od leta 1891. do leta 1897. v Brnu in igral važno vlogo v bojih mlade literarne generacije s starejšo romantično šolo, ki je imela svoj organ v praškem časopisu «Lumirju». Ta starejša literarna garda z Jar. Vrchlickim na čelu je zavzela odklonilno stališče proti mladinom okrog «Vesne», torej tudi proti Ot. Březini. Šele, ko sta leta 1895. utemeljila Arnošt Procházka in Jiří Karásek svoj organ «Moderno revijo», so se odprla Březini vrata tudi v praško posredje. Še istega leta 1895. je izdala «Moderna revija» pesnikovo prvo zbirko Tajinstvene dajave, ki je silno presenetila vso literarno in širšo češko javnost. Do tega časa Praga pesnika Březine malone ni poznala in tu se je iznenada pokazal popolnoma dozorel pesnik in velik umetnik, ki je takoj zmagal na literarnem bojišču. Toda zmaga pesnika ni vpijanila, temveč ga gnala samo, da bi do absolutnih možnosti izpolnil svojo pesniško in umetniško poslanstvo. Z napetjem vseh sil in sposobnosti svojega velikega duha, do zadnjega izčrpanja svojih fizičnih moči se je spet lotil ogromnega dela in ustvaril češki književnosti umotvore svetovnega pomena. In prav v tem dejstvu obstoja njegov veliki narodni čin.

O Březini se je mnogo pisalo takoj po njegovem prvem pesniškem debutu. Prvo globokejšo studijo je o njem napisal F. V. Krejčí v časopisu «Rozhledy» leta 1895. v članku «Český mystik a symbolista». Isti pisec je v istem časopisu tudi referiral o poznejših njegovih zbirkah. — Sigismund Bouška je v časopisu «Nový Život» leta 1896. obelodanil razpravo «Otakar Březina», ki je zlasti bogata na življenjepisnih podatkih. Leta 1903. je v istem časopisu v članku «Básník-mystik» razložil Březinov misticism, ki mu je pripisal krščansko-katoliški značaj. — Glasoviti češki kritik F. K. Šalda se je često pečal z Březinovo poezijo in umetnostjo: leta 1897. je napisal v časopisu «Literární listy» kritičen referat o zbirki «Větry od pólů» in je v njem razložil filozofični temelj in pesniški značaj Březinove poezije; v časopisu

«Novina» I. leta 1908. je priobčil novo študijo, v kateri je striktno načrtal umetniški profil Březine; v časopisu «Kmen» II., leta 1918. je proslavil Březinovo petdesetletnico; toda najbolj popolno študijo je o njem napisal v svoji knjigi «Dílo a duše» leta 1913. — Miloš Marten se je istotako navdušeno posvetil proučevanju Březinove poezije: v časopisu «Srdce» I. št. 7. je o njem napisal članek pod naslovom «Kniha mystická», v 6. letniku časopisa «Česká revue» pa razpravo «Otakar Březina, analyza ideologická», v katerih je razložil njegov svetovni življenjski in umetniški nazor; leta 1903. je izdal o njem esej «Březina», katero študijo je leta 1916. temeljito izpremenil in v novi knjigi «Akkord» določil Březini mesto ob strani epskega mistika Zeyerja in prvega češkega lirika Karla Hynka Máche. — Psihološki in estetični pregled Březinove poezije nudi Em. Chalupný v svojih doneskih v časopisu «Přehled» 1902, 1904, 1908 in v časopisu «Ženský obzor» 1903, kjer je zlasti obrazložil njegovo človeško in umetniško stališče; iste doneske je pozneje avtor zbral v knjigi «Studie o Otakaru Březinovi», Drobné spisy II., Praha 1912, kjer je tudi priobčil svoj razgovor z Březino; zelo važne življenjepisne podrobnosti o Březini je napisal ob priliki njegove petdesetletnice v časopisu «Zlatá Praha» leta 1918. — Arne Novák je v časopisu «Přehled» leta 1908. razložil sintetično umetnost v Březinovi poeziji; v okviru moderne češke poezije je naslikal njegov pesniški in umetniški značaj v predgovoru antologije «Nová česká poesie» leta 1908., potem v knjigah «Přehledné dějiny české literatury» in «Literatura česká s ptačí perspektivy»; o njegovem narodnem pomenu je napisal v knjigi «Z času za živa pohřbených», ki je izšla 1921. — Znani češki pesnik-dekadent in kritik Jiří Karásek ze Lvovic je razložil njegovo impresijonistično umetnost v knjigi «Impressionisté a ironikové» leta 1903.; isto razpravo je priobčil še pozneje v predgovoru za izbor Březinovih pesmi, ki je izšel v ediciji «Pestrá knihovna» č. 26. — Březinove prve pesniške poizkuse je zbral in ocenil Mil. Hýsek v časopisu «Lumír» 1909 in v časopisu «Moravsko-slezská revue» 1909. — Prvi in zvesti Březinov založnik Arnošt Procházka je često referiral v svojem časopisu «Moderní revue» o njegovih zbirkah; celo razpravo je o njem napisal v knjigi «České kritiky», ki je izšla leta 1912. — Zd. Záhoř išče v svojih doneskih virov Březinovega misticizma (Časopis pro moderní filologii 1912); v «Lumirju» 1915 pa razlaga v članku «O. Březina a upanišady» vpliv indijske filozofije na njegovo poezijo; v časopisu «Česká kultura» I. (1915) proučuje somnambulistično stran njegove poezije. — Ob priliki Březinove petdeset-

letnice leta 1918. sta o njem napisala celo knjigo Josef Staněk in Jaroslav Durych pod naslovom «Otakar Březina 1868—1918». — Toda najbolj popolni ter najnatančnejši pogled v njegov notranji svet in njegovo umetnost ti nudi pesnik sam v svoji knjigi esejev «Hudba pramenů» (Godba virov), ki je izšla leta 1903., kjer te pesnik v bajnolepi prozi poučuje o principih svojega mišljenja, čutenja in ustvarjanja.

Prav tako je o njem bilo mnogo pisano tudi v svetovnih književnostih. Nemci imajo n. pr. o njem celo literaturo. Že leta 1896. je o njem prinesel dunajski tednik «Zeit» donesek iz peresa češkega pisca F. V. Krejčega. — Leta 1897. je o njem pisal avtor M. R. v članku «Jungböhmsche Literatur von heute», ki je izšel v časopisu «Monatsschrift für neue Literatur und Kunst». — Ko je leta 1908. Emil Saudek prevel Březinove «Roke» v nemščino, so jeli med Nemci češče pisati o Březini; bili so to zlasti dunajski literarni in umetniški krogi, ki so se pričeli zanimati zanj. Tako je leta 1909. Camil Hoffmann v «Literarisches Echo» postavil Březino ob stran velikih modernih pesnikov Whitmana in Verhaerena, ker je v njem zasledil predvsem «izraz narodnega religioznega duha». — V «Neue Freie Presse» je leta 1909. o njem pisal O. Hauser. — Zanimivo je razpravljal o njem tudi Stefan Zweig v časopisu «Österreichische Rundschau» leta 1909., kjer ga primerja Verhaerenu, Dehmlu in Hofmannsthalu; leta 1916. ga je v «Österreichischer Almanah» proglasil za pesnika ne samo vse Evrope, marveč vsega sveta. — Tudi znani lirski pesnik Joh. Schlaf je o njem napisal razpravo v berlinskem časopisu «Tag», kjer je poudaril samonikli pojav Březinove poezije v češki književnosti in ji prisodil svetovni pomen. — V berlinski reviji «Nord und Süd» je o njem pisal leta 1909. dr. Felix Braun, ki ga primerja Danteju. — V decembrski številki «Neues Wiener Journal» leta 1921. je o njem priobčil navdušeno študijo dunajski kritik in dramatik Hermann Bahr, ki ga smatra za «največjega pesnika naše dobe». Bahrov glas je tem večje vrednosti, ker je zadonel v povojni, slovanskemu življu sovražni dobi in ob priliki, ko se je v oficijalnih svetovnih krogih premostrivalo vprašanje, ali naj se podeli Březini Noblova nagrada. — Da Březinov kult v nemški literaturi ni prenehal niti v zadnjem času, je najbolj razvidno iz novembrske številke curiškega časopisa «Der Lesezirkel» leta 1922., v kateri Herbert Steiner v okviru slovanskih literatur obširno govori o Březinovi poeziji, navajajoč tudi vse nemške prevode njegovih pesniških proizvodov.

V francoski književnosti je o njem pisal v svoji knjigi «La poésie tchéque contemporaine» (ki je izšla leta 1903.) Ernest Gaubert. — Leta 1912. je naslikal Březinov literarni profil češki pisec Hanuš Jelínek v knjigi «La littérature tchéque contemporaine».

Švedski učenjak in referent slovanskih literatur pri Nobloovem inštitutu prof. Alfred Jensen je leta 1918. obširno referiral o njem v reviji «Var Tid» v članku «Moderni češki filozofski lirik», kjer se mu kaže Březinova religiozna kontemplacija sorodno z reformacijskim stremljenjem M. Janeza Husa; razen tega je pri njem zlasti poudaril njegovo ritmiko zvoka in barve.

Angleško književnost je o njem često informiral Březinov prevajalec P. Selver; tako je o njem leta 1913. obelodanil razpravo «Readers and Writers» v reviji «The New Age», v kateri je razložil pesnikov miselni razvoj, poudarjajoč pri tem tudi nenavadno lepoto njegovega jezika; leta 1921. je o njem napisal celo knjigo «Otokar Březina, A study in czech literature».

Med slovanskimi literaturami je bilo o njem največ pisano v poljski književnosti; že leta 1899. je o njem prinesel razpravo časopis «Życie», ki jo je napisal češki pesnik Jiří Karásek. — V časopisu «Tygodnik illustrowani» je l. 1909. opozoril nanj Jerzy Bandrowski. — V reviji «Świat slowiański» V., 2 del (1909) je o njem pisal v okvirju moderne češke književnosti Mil. Hýsek (Modernistyczna literatura czeska). — V časopisu «Chimera» je referiral o njegovih zbirkah znani pesnik Zenon Przesmycki (Miriam).

V ruski književnosti mi je o njem znan samo članek v časopisu «Věstnik znaniya» iz leta 1909.

V slovenski literaturi je o njem napisal obširno razpravo «Mističen cvet s češkega Parnasa» F. Ks. G. (Grivec) v časopisu «Katoliški obzornik» 1901—1902, ki po Sig. Boušku smatra Březino za krščansko-katoliškega mistika.

V hrvaški reviji «Savremenik» I. (1906) je o njem priobčil kratek, toda jedrnat donesek «Mistika Otakara Březine» Milan Vrbanić.

Istotako se Březina tudi mnogo prevaja. Na nemški jezik ga je prvi jel predstavljati Emil Šaudek, ki je že leta 1908. prevel njegove «Roke». — Otto Pick je leta 1913. izdal antologijo «Hymnen» v založbi Kurta Wolffa v Lipskem, ki je leta 1917. izšla v drugi izdaji; isti prevajalec je spet priobčil nekaj svojih prevodov iz Březine v zbirki «Jüngste tschechische Lyrik», ki je

izšla v založbi berlinske «Aktion» leta 1916.; v zadnjem času je baje izdal popoln prevod zbirke Stavitelji hrama (Die Baumeister am Tempel).¹⁸ — Paul Eisner je v lipski založbi «Inselverlag» obelodanil leta 1917. antologijo «Tschechische Anthologie. Vrhlický-Sova-Březina», v kateri je prevel dvajset Březinovih pesmi. — V zadnjem času sta prevela Emil Saudek in Franz Werfel zbirko «Vetri od polov» (Die Winde von Mittag nach Mitternacht) in knjigo proze «Godba virov» (Die Musik der Quellen).¹⁹ — Tudi razni časopisi in revije so često prinašali prevode Březinovih pesmi; glej «Monatschrift für neue Literatur und Kunst» 1897 (Eug. Träger); «Čechische Revue», Prag; «Neue Blätter» 1912, snopič 11.; «Die schöne Rarität», Kiel 1918; «Der Mensch», Brünn 1918; «Der Friede», 2. del, št. 48—49, 1918; «Die weissen Blätter» 1918.

V francoščino sta ga prevajala Jean Rowalski (v Gaubertovi knjigi «La poésie tchéque contemporaine») in Hanuš Jelínek v knjigi «La littérature tchéque contemporaine».

V angleščino ga je prevajal P. Selver, ki je leta 1912. izdal antologijo moderne češke poezije «An Anthology of modern Bohemian Poetry»; leta 1913. je obelodanil nekaj prevodov v reviji «The New Freewoman»; leta 1919. je v antologiji iz slovenskih literatur «Anthology of modern Slavonic literature» spet prevel nekaj primerov iz Březinovih zadnjih zbirk.

Alfred Jensen je v reviji Tid Var 1918 dodal v svoji razpravi o Březini tudi nekaj pesmi v švedskem prevodu.

Med Poljaki so ga prevajali Z. Przesmycki v časopisu «Chimera», M. Szienkiewicz v časopisu «Tygodnik illustrowany» leta 1909 in v reviji «Życie» Witold Bunikiewicz.

V slovenščino je prevel pesem Vigilije Fran Albrecht v Ljublj. Zvonu leta 1918. in esej Cilji iz knjige «Godba virov» Igo Gruden, istotam, leta 1922.

V srbohrvaščino ga je baje prevajal Dimitrij Mitrinović.

V asketični osamljenosti v moravskih Jaroměřicah, daleč od vseh tako zvanih kulturnih središč in popolnoma skrit pred svetom živi svoje tiho kontemplativno življenje veliki svetovni pesnik in umetnik, ki se odločno brani vsake reklame ne samo v svoji domovini, marveč tudi v inozemstvu.²⁰ Njegovo življenje

¹⁸ Glej «Der Lesezirkel», Zürich 1922 (novembrska številka).

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ko so mu lani ponudili stolico modernih literatur na univerzi v Brnu, jo je odklonil, češ, da ne mara doživeti usode Vrhlickega na praški univerzi in

že samo po sebi nalikuje veliki legendi, tako da se lahko reče, da je Březina ustvaril dvojno delo: prvo so njegove knjige, drugo njegovo življenje.

želeč si miru po letih težkega dela in bolezni, ki je neugodno vplivala na njegovo daljšo literarno plodovitost.

Janko Samec:

Poldan.

1.

O svetla luč najvišjega poldneva
in dalj nebeških bajno lesketanje!
Srce se vtaplja v žarkov mi bliščanje
in v njem radost kot vino prekipeva.

Glej, draga: zdaj mi solnce z lic odseva
in vse prerójene so moje sanje;
to ni več mladih ur pričakovanje,
to krik življenja je, ki v dan odmeva! —

Zdaj čutim moč. Kot morje izpod brega
kipi vse v meni in me stresa vsega,
da kakor nož srce bolest mi reže.

O bodi njiva, ki se v solncu drami
in pij me s srcem, z usti in rokami,
da se ta plamen mi za hip poleže!

2.

Kako sem ljubil te nekdanje čase? —
Kot cvet ob cvetu sredi bujne trave
pobožno gledal sem v oči ti plave;
šli prsti plašno so čez tvoje lâse.

Kot da še prav verjeli ne bi vâse;
besede tuje vse in vse sanjave
iskale so sred daljne te daljave.
Tako sem ljubil te nekdanje čase!

A zdaj ko spet ljubeč se k tebi sklanjam,
te lepšo . . . lepšo v svoji duši sanjam:
zdaj ljubim moč teh tvojih bokov plodnih
in ust trepet, ki so se v smehu vžgala,
in vem, da bodo ti takrat molčala,
ko trepetala v bolečinah boš porodnih . . .